

Hodnocení vývoje některých oblastí společenského života za rok 2005

Naděžda Čadová

Úvod

Na počátku tohoto textu stálo několik otázek. Co lidé očekávali na začátku roku 2005? Domnívali se, že v některých oblastech společenského života přinese tento rok větší změny? Obávali se zhoršování svých životů, nebo spíše doufali ve „světlé zítřky“? A jak hodnotí situaci teď na počátku roku 2006? V následujícím textu budeme hledat na položené otázky odpovědi. Na úvod se ale podívejme, jaké postupy ke sledování těchto otázek Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR (dále jen CVVM) používá.

Otázky, ve kterých se respondenti vyjadřují k některým oblastem společenského života, zařazuje CVVM do svých šetření pravidelně, a to vždy na přelomu roku. Celé téma bývá v rámci omnibusových šetření CVVM pojednáno z několika úhlů pohledu:

1. Respondenti mají možnost hodnotit současný stav vybraných oblastí.¹
2. Oslovení jsou dotazováni na spokojenost s vývojem daných oblastí v uplynulém roce.²

3. Dále dotázaní posuzují, nakolik naléhavé je podle jejich názoru se danými oblastmi společenského života zabývat.³
4. A v neposlední řadě pak respondenti vyjadřují svá očekávání týkající se vývoje dané oblasti v dalším roce.⁴

V tomto pojetí je tedy hodnocení jednotlivých oblastí společenského života sledováno pomocí poměrně rozsáhlých baterií na první pohled zdánlivě jednoduchých otázek. Interpretace jednotlivých položek baterie má smysl zejména ve vzájemném srovnávání jednotlivých oblastí a dále ve sledování vývoje hodnocení oblastí v čase. Posuzování údajů za jednotlivé oblasti, tedy bez kontextu, v jakém byla otázka položena, by mohlo být zavádějící. Pokud bychom se totiž zajímali např. o hodnocení stavu českého zdravotnictví naší veřejností, bylo by jistě na místě rozpracovat dané téma poněkud šířeji a nespokojit se pouze s takto triviálními otázkami. Ty, jak již bylo naznačeno, nabývají na svém významu pouze v kontextu dalších posuzovaných oblastí či při sledování časového vývoje.

Spokojenost/nespokojenost se stavem oblastí na počátku roku 2005 a očekávaný vývoj v roce 2005

K hodnocení oblastí společenského života používá CVVM rozsáhlou baterii obsahující různý počet položek. Pro účely toho textu bylo vybráno 9 těch, které se objevují ve všech otázkách, které CVVM k mapování hodnocení oblastí společenského života používá (viz tabulku 1).

hodnocením pozitivním, převaha negativních postojů však již zdaleka nebyla tak výrazná jako u výše zmíněných oblastí. Relativně shovívaví byli čeští občané k životní úrovni v naší zemi a k fungování zdravotnictví.

Zlepšení současného stavu očekávají čeští občané častěji v oblastech, k jejichž současnému stavu se staví nejvíce shovívavě. Naopak v oblastech společenského života, se kterými jsou Češi nejvíce nespokojeni, také nejčastěji očekávají jejich další zhoršování v nadcházejícím roce. Zjednodušeně tedy můžeme říct, že špatně se podle Čechů bude dále zhoršovat a naopak v relativně lépe hodnocených oblastech očekávají lidé další zlepšení.

Zajímavou výjimku z tohoto trendu představuje fungování českého hospodářství, k jehož dalšímu vývoji se na počátku roku 2005 stavěli respondenti nejpozitivněji ze všech sledovaných oblastí. Zdá se tak, že některé signály týkající se stavu a dalšího vývoje české ekonomiky ovlivnily české veřejné mínění v tom smyslu, že Češi fungování našeho hospodářství sice nijak optimisticky neviděli, relativně velký podíl jich však doufal v obrát k lepšímu.

Obecně můžeme konstatovat, že ve všech sledovaných oblastech větší podíl dotázaných očekával zhoršení současného stavu než jeho zlepšení. Ve čtyřech z devíti sledovaných oblastí pak nadpoloviční většina dotázaných (51 až 56 %) nečeká v úbec žádnou změnu. Vše při starém tak podle respondentů zůstane v oblasti soudnictví, bezpečnosti občanů, fungování hospodářství a ve zdravotnictví. Také v dalších třech oblastech (korupce, hospodářská kriminalita a životní úroveň) převážil mezi dotázanými názor, že se žádných velkých změn

Tabulka 1: Hodnocení stavu oblastí na počátku roku 2005, očekávaný vývoj v roce 2005 a hodnocení stavu oblastí na počátku roku 2006 (odpovědi respondentů v %)

	STAV 02/2005 spokojen/nespokojen	OČEKÁVÁNÍ 02/2005 zlepší se/nezmění se/zhorší se	STAV 02/2006 spokojen/nespokojen
zdravotnictví	25/39	11/51/33	26/38
životní úroveň	20/37	12/45/38	29/25
fungování hospodářství	13/45	18/51/25	24/28
bezpečnost občanů	13/56	9/57/28	20/43
sociální jistoty	10/58	6/35/54	16/43
soudnictví	8/56	8/56/24	9/50
nezaměstnanost	4/79	6/32/57	6/64
hospodářská kriminalita	2/78	5/45/40	3/78
korupce	2/80	4/46/41	3/81

Poznámka: Dopočet do 100 % ve 2. a 4. sloupci tvoří odpovědi „tak napůl“ a „nevím“, ve 3. sloupci pak odpovědi „nevím“.
Zdroj: výzkumy CVVM Naše společnost 2005, únor 2005; Naše společnost 2006, únor 2006.

Obyvatelé České republiky jsou při hodnocení rozličných oblastí našeho života značně kritičtí. Na počátku roku 2005 byli čeští občané nejméně spokojeni se stavem hospodářské kriminality, korupce a nezaměstnanosti. Tyto oblasti patří tradičně k těm nejhůře hodnoceným. Korupci, hospodářskou kriminalitu a některé ekonomické problémy (konkrétně nejčastěji právě nezaměstnanost) označili čeští občané rovněž za nejdůležitější problémy, kterým v současnosti čelí naše země.⁵

Nadpoloviční většina oslovených se negativně postavila ke stavu soudnictví, k oblasti sociálních jistot a k bezpečnosti občanů. Výrazná převaha negativních hodnocení byla na počátku roku 2005 patrná i u fungování našeho hospodářství. Také v dalších oblastech převládlo negativní hodnocení nad

nedočkáme. S největšími obavami hleděli respondenti na další vývoj oblastí sociálních jistot a nezaměstnanost. Nadpoloviční většina dotázaných totiž uvedla, že podle jejich názoru dojde v těchto oblastech našeho života k dalšímu zhoršení současné situace.

Naplnila se očekávání, se kterými čeští občané vstupovali do roku 2005?

Jak již bylo zmíněno, na počátku roku 2005 se nadpoloviční většina českých občanů domnívala, že dojde ke zhoršení stavu sociálních jistot a nezaměstnanosti v České republice. Nespokojenost se stavem těchto oblastí přitom ve stejné době

vyjadřovala více než polovina oslovených (konkrétně s nezaměstnaností bylo nespokojeno 79 % respondentů, s oblastí sociálních jistot 58 % respondentů). Výsledky šetření CVVM z února 2006 ovšem naznačují, že negativní očekávání nebyla naplněna. Stav nezaměstnanosti v České republice hodnotilo na počátku roku 2006 negativně o celých 15 procentních bodů méně respondentů, než tomu bylo na počátku roku 2005. Češi jsou tedy ke stavu nezaměstnanosti výrazně méně kritičtí.

Také hodnocení stavu sociálních jistot bylo na počátku roku 2006 mnohem méně negativní než na počátku roku 2005. V únoru 2005 vyjádřilo se stavem sociálních jistot v naší zemi nespokojenost 58 % dotázaných, v únoru 2006 to už však bylo jen 43 %. V oblastech, kde se Češi nejvíce obávali zhoršení, lze tedy konstatovat naopak spíše zlepšení. Je tomu stejně i v dalších oblastech?

V oblasti soudnictví, bezpečnosti občanů, fungování hospodářství a ve zdravotnictví neočekávala více než polovina dotázaných vůbec žádnou změnu. Většinu sledovaných oblastí ale lidé na počátku roku 2006 hodnotili jinak než na počátku roku 2005. Například v oblasti soudnictví, jak se zdá, došlo k mírnému zlepšení. Podíl občanů nespokojených s touto oblastí totiž klesl z 56 % na počátku roku 2005 na 50 % na počátku roku 2006.

I když převážná většina oslovených na počátku roku 2005 neočekávala, že by fungování našeho hospodářství doznalo výraznějších změn, výsledky z února 2006 svědčí o opaku. Právě hodnocení fungování hospodářství v České republice se totiž změnilo velmi výrazně. V únoru 2005 s ním byla spokojena o málo více než desetina českých občanů (13 %), o rok později dosáhl podíl spokojených už téměř jedné čtvrtiny (24 %). Významně rovněž poklesl podíl nespokojených. Nespokojení na počátku roku 2005 tvořili ještě téměř polovinu oslovených (45 %), v únoru 2006 však jejich podíl poklesl o 17 procentních bodů (tedy na 28 %).

Další oblastí, ve které obyvatelé naší země neočekávali výraznější změny, byla bezpečnost občanů. Přesto podobně jako například v případě soudnictví hodnotili tuto oblast účastníci výzkumu lépe v únoru 2006 než o rok dříve. Podíl dotázaných nespokojených s bezpečností občanů naší země poklesl během roku 2005 z 56 % na 43 %.

V hodnocení stavu českého zdravotnictví nedošlo prakticky k žádné změně. Tato skutečnost se jeví poněkud překvapivá, neboť resort zdravotnictví prošel v průběhu roku 2005 poměrně bouřlivým vývojem. Významnou změnou je především výměna v čele tohoto resortu. Ministrem zdravotnictví byl 4. listopadu 2005 jmenován David Rath. Tomuto jmenování ovšem předcházely četné spory a také kroky nového ministra provázela řada výhrad z nejrůznějších stran. I přes značný zájem médií o resort zdravotnictví i samotnou osobu ministra, přes všechny změny, kterými české zdravotnictví prošlo, a všechny emoce, které změny vyvolaly, hodnotili čeští občané stav našeho zdravotnictví stejně v únoru 2005 i v únoru 2006.

Jak již bylo uvedeno v předcházející části textu, hospodářská kriminalita a korupce patří k tradičně nejhůře hodnoceným oblastem našeho společenského života. Také vývoj v roce 2005 neviděli dotázaní občané zrovna v růžových barvách, když čtyři z deseti oslovených očekávali další zhoršování současného stavu. Velmi negativní hodnocení těchto oblastí se však v průběhu roku 2005 nijak významně nezměnilo a Češi jsou tak v současnosti ke stavu korupce a hospodářské krimi-

Tabulka 2: Hodnocení stavu oblastí na počátku roku 2005, naléhavost řešení těchto problémů (odpovědi respondentů v %)

	STAV 02/2005 spokojen/ nespokojen	NALÉHAVOST 02/2005 velmi naléhavé
životní prostředí	40/18	28
školství	32/31	29
zdravotnictví	25/39	54
životní úroveň	20/37	43
zemědělství	13/50	37
bezpečnost občanů	13/56	63
sociální jistoty	10/58	61
nezaměstnanost	4/79	74
korupce	2/80	72

Zdroj: výzkumy CVVM Naše společnost 2005, únor 2005.

nality v naší zemi stejně negativně naladěni jako před rokem. Konkrétně tedy můžeme konstatovat, že osm z deseti českých občanů vyjádřilo s těmito oblastmi nespokojenost.

Na závěr této části se ještě podíváme na názory občanů na vývoj životní úrovně. V této oblasti také účastníci výzkumu v únoru 2005 očekávali spíše zhoršování (tento názor vyjádřilo 37 %) než změnu k lepšímu (20 %). Přesto bylo na počátku roku 2006 hodnocení životní úrovně v naší zemi o poznání pozitivnější než o rok dříve a podíl občanů spokojených, respektive nespokojených byl téměř shodný (29 % spokojených : 25 % nespokojených).

Naléhavost řešení některých společenských problémů

Nejnáléhavějším problémem České republiky byla na počátku roku 2005 nezaměstnanost (viz tabulku 2). Její řešení označily za velmi naléhavé téměř tři čtvrtiny účastníků průzkumu. Jen o málo méně respondentů pak vyjádřilo přesvědčení, že v naší zemi je třeba zabývat se především korupcí. Zdá se tak, že oblastí společenského života, s nimiž panuje mezi občany největší nespokojenost, jsou zároveň těmi, jejichž řešení považují lidé za nejnáléhavější.

Naopak oblasti, se kterými dotázaní nejčastěji vyjádřili svoji spokojenost, nepatří podle jejich názoru mezi ty prioritní. Těmito oblastmi jsou konkrétně například životní prostředí a školství. S životním prostředím v naší zemi jsou v současnosti spokojeni čtyři z deseti obyvatel naší země, se stavem českého školství pak třetina občanů. Řešit tyto dvě oblasti společenského života označili ze „velmi naléhavé“ přibližně tři z deseti oslovených. To je ze všech sledovaných oblastí nejméně.

Tendence, že čím větší nespokojenost s oblastí panuje, tím naléhavěji bychom ji měli podle respondentů řešit, neplatí absolutně. Výjimku představuje např. oblast zemědělství. Se stavem zemědělství v naší zemi bylo v únoru 2005 spokojeno pouze 13 % občanů, nespokojenost naopak vyjádřila polovina dotázaných. I přesto však Češi řešení této oblasti nepovažují za nijak palčivé. Náléhavější se respondentům zdálo řešit situaci v našem zdravotnictví či se zabývat životní úrovní v naší zemi, a to i přesto, že stav těchto oblastí hodnotí občané pozitivněji

než stav zemědělství. Jedním z vysvětlení může být fakt, že oblast zemědělství se českých občanů nedotýká tak bezprostředně jako např. oblast zdravotnictví. S trochou nadsázky můžeme říci, že dokud je v obchodech dostatek potravin, nemají čeští občané pocit, že oblast zemědělství by měla být naléhavě řešena, či že by se vůbec o situaci našich zemědělců měli zajímat.

Určitou výjimkou z pravidla, čím horší stav, tím naléhavěji je potřeba danou oblast řešit, představuje i české zdravotnictví. Se stavem českého zdravotnictví nebyla v únoru 2005 spokojena třetina českých občanů, stejný podíl oslovených

České školství bylo v letech 2003, 2004 i 2005 poměrně rozporuplnou oblastí. Podíl respondentů, kteří s ním byli spokojeni, byl totiž prakticky shodný jako podíl s ním nespokojených. V roce 2006 ale došlo k poměrně významné změně a v současné době tak podíl spokojených významně převyšuje podíl nespokojených.

Také hodnocení životní úrovně prošlo v uplynulých letech zajímavým vývojem. V letech 2003 až 2005 totiž mezi českými občany výrazně převažovala nespokojenost s touto oblastí nad spokojeností. V roce 2006 jsme však zaznamenali významný zvrat tohoto trendu. Podíl spokojených a nespokojených se

Tabulka 3: Spokojenost se stavem některých oblastí – časové srovnání (v %)

	+/- únor 2003	+/-únor 2004	+/-únor 2005	+/-únor 2006
životní prostředí	36/14	-	40/18	42/19
školství	23/24	24/25	29/27	42/14
životní úroveň	19/34	17/42	20/37	29/25
zdravotnictví	24/35	22/44	25/39	26/38
fungování hospodářství	-	5/60	13/45	24/28
fungování úřadů	21/33	15/43	16/41	20/32
účast občanů na rozhodování	-	13/42	17/36	17/35
sociální jistoty	17/42	9/62	10/58	16/43
právní prostředí	-	10/49	9/46	14/34
nezaměstnanost	-	2/83	4/79	6/64
korupce	2/71	2/76	2/80	3/81

Zdroj: výzkumy CVVM, Naše společnost 2003, naše společnost 2004, Naše společnost 2005 a Naše společnost 2006.

Poznámka: První číslo v každém sloupci představuje podíl spokojených, druhé pak podíl nespokojených.

s ním ale vyjádřil spokojenost. Přesto se nadpoloviční většina oslovených domnívala, že oblast zdravotnictví je třeba naléhavě řešit. České zdravotnictví se tak respondentům jeví jako palčivější problém než životní úroveň a zemědělství, s jejichž stavem ale panovala větší nespokojenost.

Také v tomto případě existuje jistě několik příčin. Jak už byla naznačeno, zdravotnictví se určitým způsobem týká všech a v očích respondentů to může zvyšovat pocit, že právě touto oblastí bychom se měli naléhavě zabývat. Přestože lidé hodnotí v současnosti zdravotnictví prakticky stejně jako v minulých letech, jsou si jistě vědomi změn, kterými za tu dobu prošlo. A právě nejistota, která v resortu zdravotnictví již několik let panuje, může být zdrojem pocitu, že je velmi naléhavé oblast zdravotnictví řešit.

Hodnocení stavu oblastí – časové srovnání

Jak již bylo uvedeno v úvodu článku, sledování hodnocení stavu oblastí je cenné také díky možností časového srovnání. CVVM pokládá otázku na hodnocení stavu vybraných oblastí již od roku 2003 (viz tabulku 3). Postupně se však počet sledovaných oblastí zvyšoval. Zatímco v roce 2003 posuzovali dotázaní 8 oblastí, v únoru 2006 to již bylo 25 oblastí. Toto číslo by však již mělo být konečné, neboť otázka se v této podobě stala součástí koncepce CVVM (tedy jakéhosi harmonogramu výzkumů v dalších letech).

Nejlépe hodnocenou oblastí bylo v letech 2003 až 2006 životní prostředí v naší zemi. Zároveň výsledky naznačují, že občané jsou s životním prostředím v České republice čím dál spokojenější.

totiž více méně vyrovnal, podíl spokojených dokonce v současnosti mírně převažuje.

Za poměrně překvapivou lze označit stabilitu, jakou vykazují podíly spokojených a nespokojených s českým zdravotnictvím. Překvapivá je tato skutečnost zejména s ohledem na řadu změn a reforem, kterými české zdravotnictví v uplynulých letech prošlo. K těm nejvýraznějším patřily bezesporu změny na ministerském postu, kde se vystřídali Marie Součková, Josef Kubiny, Milada Emmerová a David Rath.

Soudě podle názoru respondentů prošlo velmi výrazným obratem k lepšímu fungování českého hospodářství. Zejména podíl nespokojených významně poklesl. V roce 2004 vyjádřilo s hospodářstvím nespokojenost 60 % českých občanů, v roce 2005 již jenom 48 % a v aktuálním výzkumu dokonce pouze 28 % českých občanů. Podle průzkumů CVVM se rovněž zdá, že v naší zemi dochází ke zlepšení právního prostředí a nezaměstnanosti. Přinejmenším můžeme konstatovat, že stav těchto oblastí vnímají respondenti méně negativně než v předcházejících letech.

Hodnocení fungování úřadů hodnotila v únoru 2003 negativně třetina Čechů. V dalších dvou letech podíl nespokojených vzrostl, v únoru 2006 se ale vrátil na stejnou úroveň, jaké dosahoval v roce 2003. Podobný vývoj prodělalo také hodnocení úrovně sociálních jistot v naší zemi.

Jedinou oblastí, kterou obyvatelé naší zemi vnímají stále více negativně a s níž stále větší podíl dotázaných vyjadřuje nespokojenost, je korupce. S korupcí bylo v únoru 2003 nespokojeno sedm z deseti dotázaných. V únoru 2004 již nespokojenost vyjádřily tři čtvrtiny dotázaných a v únoru 2005 a 2006 bylo nespokojeno osm z deseti účastníků průzkumu.

Závěr

Otázky mapující různé oblasti společenského života jistě nabízejí zajímavý pohled na vývoj situace v České republice i na vnímání jednotlivých oblastí českými občany. Jak jsem se snažila ukázat v tomto textu, zařazovat otázky, v nichž respondenti posuzují z různých hledisek vybrané oblasti společenského života, má smysl. Shrňme si tedy, kam nás analýza těchto otázek přivedla, jaké tendence lze v získaných údajích pozorovat. Připomeňme si však ještě, že tyto tendence neplatí zcela absolutně a vždy najdeme několik výjimek.

Mezi nejhůře hodnocené oblasti našeho společenského života stabilně patří korupce, hospodářská kriminalita a nezaměstnanost. V oblastech, s jejichž stavem jsou čeští občané nejméně spokojeni, nejčastěji očekávají další zhoršování stá-

vajícího stavu. Zároveň je respondenti nejčastěji označovali za prioritní, za ty, kterým bychom se měli velmi naléhavě věnovat. Respondenti mají rovněž tendenci jako naléhavější hodnotit ty oblasti společenského života, které se jich nějakým způsobem bezprostředně dotýkají.

Rok 2005 přinesl ve většině sledovaných oblastí významné zlepšení, a to i přesto, že na jeho počátku lidé spíše očekávali zhoršování nebo stagnaci. Přesto na počátku roku 2006 hodnotili dotázaní většinu sledovaných oblastí významně pozitivněji než na počátku roku 2005. Negativní očekávání, s kterými čeští občané do roku 2005 vstupovali, tedy zůstala nenaplněna. Můžeme jen doufat, že tento trend se udrží i v dalších letech.

poznámky

- ¹ Znění otázky: „Jak jste spokojen nebo nespokojen se současným stavem následujících oblastí v ČR...“ Nabídka odpovědí: „Velmi spokojen, docela spokojen, tak napůl, docela nespokojen, velmi nespokojen.“
- ² Znění otázky: „Rekl byste, že se v roce XXXX v ČR situace v následujících oblastech zlepšila, zhoršila nebo se nezměnila?“ Nabídka odpovědí: „Rozhodně zlepšila, spíše zlepšila, nezměnila, spíše zhoršila, rozhodně zhoršila.“
- ³ Znění otázky: „Jak moc je podle Vás naléhavé zabývat se letos v České republice následujícími oblastmi?“ Nabídka odpovědí: „Není to naléhavé, je to docela naléhavé, je to velmi naléhavé.“
- ⁴ Znění otázky: „A očekáváte, že se situace v tomto rocelepší nebo zhorší, pokud jde o...“ Nabídka odpovědí: „Rozhodnělepší, spíšelepší, nezmění, spíše zhorší, rozhodně zhorší.“
- ⁵ Jednala se o otevřenou otázku (tj. bez nabídky odpovědí) „Jaký je, podle vašeho mínění, nejdůležitější problém, kterému čelí naše země?“. Tuto otázku položilo CVVM ve svém šetření realizovaném v červnu 2005.

Naděžda Čadová vystudovala sociologii na Filozofické fakultě UK, kde nyní pokračuje ve studiu v doktorském studijním cyklu. V Centru pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR působí od roku 2003 jako analytička. Ve své odborné práci se zaměřuje na problematiku pracovního života, pracovních hodnot a pracovní orientace. V současné době spolupracuje mj. na projektech „Adaptace pracovních sil v České republice: změny profesní struktury, mzdové diferenciacce a pracovních orientací“ a „Vliv změn světa práce na kvalitu pracovního života“.

Lze ji kontaktovat na adrese:

nadezda.cadova@soc.cas.cz